

AXANDRIA.

TIJDSCHRIFT

VOOR

Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde,

ONDER REDACTIE VAN

W. J. F. JUTEN, te Bergen-op-Zoom.

Lid en Correspondent van verschillende Geleerde Genootschappen.

Met welwillende medewerking van vele deskundigen.

Zevende Jaargang.

BERGEN-OP-ZOOM,
JAN A. G. JUTEN.
1900.

OORSPRONG VAN HET KARTHUIZERKLOOSTER
TE VUCHT.

De geleerde D. A. Mougel heeft in zijn *Denys le Chartreux 1402—1471, Sa vie, Son rôle*, in 1896 verschenen als inleiding op de volledige uitgave (in 48 vol.) der werken van dezen geleerden Nederlandschen Karthuiser, een afzonderlijk hoofdstuk, getiteld: *Denys à Bois-le-Duc*.¹⁾

Ik meende, dat het nuttig was deze bladzijden ook in Noordbrabantschen kring meer bekend te maken, zoowel om de nieuwe bijzonderheden, die daar worden medegeëeld over de stichting van het klooster te Olland, Eyckendonk en Vucht, als om de aandacht te vestigen op eene onuitgegeven kroniek door genoemden schrijver voor dit hoofdstuk gebruikt. Deze kroniek wordt aangehaald als: *Annales Cartusianorum S. Sophie* en is samengesteld door *Gerardus Eligius*, die, zooals uit een citaat blijken zal, ten tijde van Miræus geleefd heeft.

De kroniek berust tegenwoordig in de bibliotheek van het Karthuizerklooster Notre Dame des Prés te Montreuil sur-Mer.

De aangehaalde schrijvers, buiten Schutjes, zijn overgenomen uit Mougel; de Latijnsche citaten worden hier weergegeven om een begrip te geven van de taal der kroniek, „qu'il écrit avec une rare élégance.“

Een kanunnik van St. Jan van 's-Hertogenbosch, die later zelf de orde der Karthuizers binnentrad, *Ludolphus van den Waeten*, bood zijn klein erfdeel den eerbiedwaardigen Dionysius van Ryckel aan, wiens wetenschap en deugd hij bewonderde, om daarmee een klooster dier orde te stichten.²⁾ Uit Schutjes weten wij, dat zijne schenking bevatte twee hoeven te Olland onder St. Oedenrode, één te Son, twee te Casteren en één te Gemonde.³⁾

¹⁾ bl. 63—66.

²⁾ Ger. Elig. § X; Raissius, *Orig. Cartus. Belg.* Duaci 16 32 bl. 128.

³⁾ Sch. V 857 noemt dezen kan. *L. van de Water*.

Met blijdschap nam de generaal, toen *Joannes van Roosendael* deze schenking aan. Hij vroeg verlof aan hertog Karel den Stoute om een huis te stichten, en deze gaf met blijdschap zijne toestemming op het verzoekschrift van Dionysius.¹⁾

Het plan van den kanunnik was het nieuwe convent den naam te geven van de H. Maria van Egypte, maar aan het verlangen van den vorst werd toegegeven en het huis gesteld onder de H. Sophia: „le Duc, plus expert en faits d'armes qu'en science hagiographique prenait sainte Sophie (Sophia, la Sagesse éternelle) pour une Vierge martyre, et lui avait voué la plus naive comme la plus tendre dévotion.“

Uit hoogachting voor Dionysius wilde de hertog als beschermer optreden; hij stond hen toe het wapen van Bourgondië in den gevel te plaatsen en zou ook het klooster krachtdadig hebben geholpen, zoo de dood het hem niet had belet.²⁾

Zelden was een stichting met beter vooruitzicht begonnen en met vertrouwen mocht men de toekomst tegemoet zien, toen Dionysius belast werd met de oprichting van het nieuwe huis. Volgens Eligius werd hij 3 Juli 1466 door den generaal als overste (*rector*) aangesteld, daar hij van het begin af voor deze stichting had gewerkt en dus meer dan anderen bekend was met de omstandigheden.³⁾

Hij kreeg algeheele vrijheid van handelen en mocht uit de huizen zijner provincie drie vrome kloosterlingen

¹⁾ De *Libellus Supplex* van Dionysius aan den hertog met diens lakoniek antwoord: „Fiat ut petitur, in honorem S. Sophie Constantinopolis civitatis, Charles,” in Raissius bl. 131; Tromby, *Storia del P. S. Brunone*, Napoli 1779 t. IX App. I n. XXVIII.

²⁾ G. Eligius, *Annales* § IX.

³⁾ „Quia nova plantatio indiget uno bono Rectore, auctoritate nostra et cum consilio totius Domus nostræ, constituimus in Rectorem novæ plantationis D. Dionysium, qui in dicta plantatione a principio laboravit, et præ ceteris facta ejus cognoseit pariter et intelligit.” Tromby t. a. p. n. XXVII.

en twee ijverige *conversi* kiezen, die in het nieuwe convent den goeden kloostergeest zouden overbrengen.

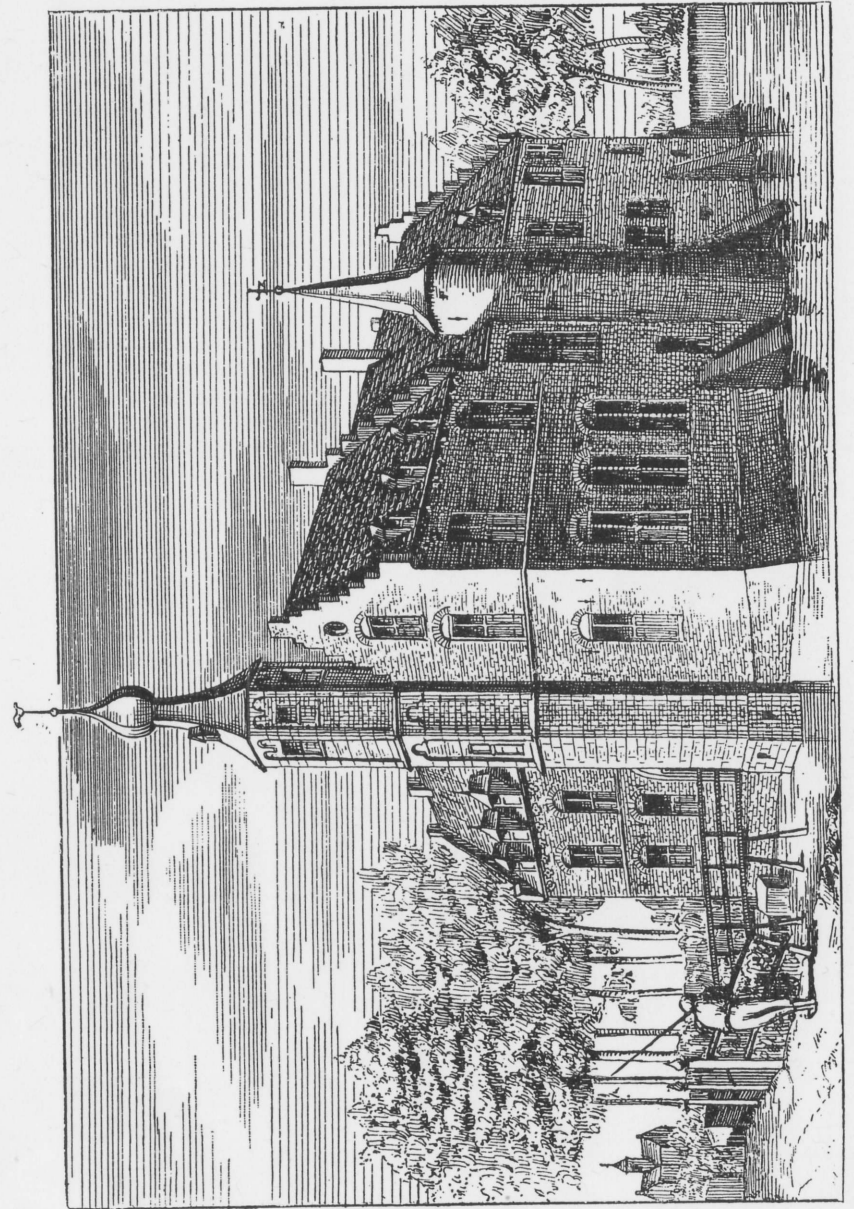
Waren de vooruitzichten bemoedigend, de werkelijkheid bleek verre van bevredigend. De plaats in Olland was te klein van uitgestrektheid; gelegen tegen de helling van een heuveltje had men gebrek aan water en recht door het terrein liep een publieke weg. Na een jaar moesten de kloosterlingen deze plaats verlaten. Daarna beproefde men het te Eyckendonk (Quercetus) onder den Dungen. Het was eene moerassige, lage bodem vol veen en met zoo overvloedig water, dat men in een boot de bezittingen van het klooster moest rondvaren en in plaats van muren had men grachten (et erant pro mœnibus undæ). Stuk voor stuk moest men de materialen van het vorige gebouw overvoeren en zoo werd veel gebroken; de afbraak der kapel werd met meer zorg vervoerd ¹⁾. Dionysius had alles wel tegelijk kunnen overbrengen, door een wonder te verrichten, zegt de annalist, maar hij wilde liever den natuurlijken weg volgen. ²⁾

Na tal van waterloopen of kanalen te hebben gegraven, om het overtollige water af te voeren, slaagde men er eindelijk in om in dien wrakken en moerassigen grond zes cellen en eene kapel gevestigd te krijgen. Bij de inzegening dezer kapel geraakte de eerbiedwaardige Dionysius in eene extase.

Nog meer moeite had de overste om dit gering gesticht te onderhouden; alles ontbrak. Kan men begrijpen, zoo verhaalt de annalist, dat de man, tot wien koningen en vorsten met eerbied op zagen, aan wien uit alle oorden der wereld vragen werden gesteld en oplossingen gevraagd, dat die man moest vragen om „vorken en

¹⁾ . . . quæ integra, integra, et quæ convulsa, convulsa; lapides in primis sanctuarii, quia sanctificati Domino, separatim, non tumultuarie sicut cetera, deportati sunt. *Annales* § XII.

²⁾ *Annales* § XII.: sed maluit consueta via naturæ procedere quam per insolentiam tale aliquid moliri.

DE GROOTE RUWENBERG 1720.

pannen". En telkens, dat ik het *Liber questorius* van dit huis doorblader, zie ik hem voor mij, vragende om zulke geringe zaken. Aldus werd een man, wiens gelijke onze Orde niet heeft, gedwongen voor keukengereedschap te zorgen. ¹⁾

Wel kwam de liefde der geloovigen toen ter hulp in hunne uiterste behoeften maar toch de zes kloosterlingen zagen zich gedwongen te kiezen tusschen een rassen dood tengevolge van het gebrek en de kosten en een nieuwe verplaatsing.

Dionysius had alle menschelijke middelen gebruikt; nu wendde hij zich tot God, die hem de plaats aanwees, waar de Karthuizers zich nu vast zouden kunnen vestigen. Maar zelf zou hij het nieuwe huis niet meer aanschouwen. In den driejarigen strijd om het bestaan van het klooster te verzekeren was zijne gezondheid, sinds lang reeds zwak door de strenge verstervingen, geknakt. Het Algemeen Kapittel gaf DIONYSIUS in 1469 een opvolger en zond hem naar Roermond terug. Op zijne reis daarheen geraakt hij bij het orgelspel in de St. Jan te 's-Hertogenbosch in eene geestverrukking, waarvan al zijne levensbeschrijvingen verhalen

Eenige nachten vóór zijne terugkeer aldaar werd zijne komst den Broeders aangekondigd door een wonderbaar licht, dat de kapel van het klooster verlichte op het uur der Metten. Twee jaren later stierf hij aldaar, den 12 Maart des morgens om 11 uur. In het obituarium van Roermond

¹⁾ *Annales* § XII.: Vidisses virum infulis dignum, et ad quem reges et principes provinciarum respiciebant, ad quem ex toto propemodum orbe deferebantur dubia et quæstiones, supplicentem pro fuscinulis et ollis. Et adhuc etiamnum videor mihi videre illum pro minutis illis talibus rogantem, quoties quæstorium librum Domus hujus revolvo, in quo notantur omnia et singula diligentissime quæ corrogavit, etiam usque ad cacabos et lebetes. Ita plane vir tantus, cui similem noster Ordo non habebat nec habebit fortassis umquam, maxima laus sui sæculi, et quem Miræus dicit non habuisse suo sæculo parem aut secundum, cogebatur servire rei culinariæ.

staat zijn overlijden aldus aangeteekend: *XII Martii Dionysius a Rickel, professus et quondam Procurator hujus Domus, et Rector Domus quondam Sophie, decus hujus Domus.*”

Zijn opvolger was Hendrik Heswich of van Heeswijk. Deze was prior van het klooster van Utrecht en was op verzoek van Dionysius als procurator van de nieuwe stichting opgetreden. Hij was de rechterhand van Dionysius (eum adextrabat in omnibus) en werd in 1469 zijn opvolger. Een jaar later werd hij vervangen door Joh. de Monte, oud-prior van het klooster te Wesel. Eerst onder dezen vestigden de Karthuizers zich te Vucht. Uitgeput door de vermoeienissen stierf hij niet als prior, want in het eerstvolgend Kapittel wordt hem een opvolger gegeven: Joannes Merius een afgeleefde grijsaard (senex et moribundus). In 1472 volgde op Walterus de Eleende, (Leendanus) die, wijl de stichting toen geheel in orde was, den titel van prior verkreeg.

Bij het vergelijken van dit verhaal met dat van Schutjes bemerkt men veel overeenkomst. Wellicht heeft Coeverinx, wiens handschrift door Schutjes gebruikt werd, inzage gehad van de Annales van Gerardus Eligius.

J. B. H.

NOORDBRABANTSCHEN SCHEPENZEGELS.

I.

Met de groote belangstelling dien de Bossche Schepen-zegels bij de lezers van *Taxandria* mogen vinden, dacht het ons niet beter te kunnen handelen dan weêr een twaalftal dezer afbeeldingen te geven.

1. Zegel van Willem Coptiten, schepen in 1339.

2. Zegel van Jacob Coptiten, schepen in 1347, 1348, 1351 en 1352.

3. Het zegel van Jacob Coptiten.

Hij werd tot schepen benoemd in 1366 en 1371 en bezette in 1376 den presidents- of voorzitterszetel.

Als lid der Lieve-Vrouwebroederschap vermeldt het obituarium dezer vereeniging zijnen dood op het jaar 1383.

4. Zegel van Egidius (Gilles) Coptiten, schepen in 1402 en 1406.

De Coptiten behoorden tot een adellijk geslacht, dat reeds een halve eeuw vroeger dan eerstgemelden Willem door eenen anderen Willem in 1289 in den schepenstoel kwam en door verschillende leden tot het begin der 15e eeuw vertegenwoordigd bleef.

Mag men geloof hechten aan het veel op een legende gelijkend verhaal van broeder Albertus Cuperinus in zijne *Cronicke van Tsertogenbosch*, dan zou dit geslacht reeds rond 1200 aldaar zijn gevestigd geweest en de twist van een hunner met eenen anderen edelman aanleiding tot groote oneenigheid onder de burgerij hebben gegeven; welke verdeeldheid door bemiddeling van den hertog werd bijgelegd, te welker gedachtenis men jaarlijks op Vastenavond hanengevechten hield.

Cuperinus schrijft daarvan: „Op die selve tide dede die hartoghe van Brabant Henrick timmeren op die merct twee plaisante huzen, te weten Royenburch ende tcasteel op die Moriaen.

In dese twee huzen woonden twee alte mechtige ende rycke jonckers of borgers, die zeer groot ende geacht waren int hof van Brabant bij hartich Henrick, die eene was genaemt Jacob Coppetyt, ende woonden in den Moriaen, die andere was genaemt Henrick Beckerlyn ende woonden op Royenburch.

Tussen dese twee jonckers was groote minne ende vrintscap ende aten ende droncken dicwils te samen seer minnelyck ende in grooter vreuchde; mer namaels is tussen dese twee jonckers gevallen, door duvels